

УДК 94(477): 342.25 "1919/1922"

В. Бурда, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УСРР(1919-1922 РР.): ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються розроблені більшовиками законодавчі акти, які регламентували утворення та функціонування органів місцевої влади протягом 1919-1922 рр.

Ключові слова: УСРР, більшовики, ревкоми, комбід, ради.

У ході боротьби за владу, маючи на меті розширення своєї соціальної бази, більшовики використовували кілька тез декларативного характеру, частина з яких була пов'язана з формуванням нового державного устрою. Реалізації цих ідей був підпорядкований законодавчий процес.

Мета статті – прослідкувати законодавче підґрунтя формування місцевих органів влади в УСРР протягом 1919-1922 рр.

В радянській історіографії цього періоду питанню організації місцевої влади приділялося багато уваги. Дослідники наголошували на прагненні більшовиків встановити справедливий державний устрій, в основі якого мали постати виборні органи трудового населення – ради. Відхід від цих принципів, існування надзвичайних органів влади вони пояснювали необхідністю захисту революційних перетворень та наголошували на їхньому тимчасовому характері. Такий підхід займав панівне становище протягом усього періоду існування Радянського Союзу і знайшов відображення у працях Б. Бабія [1], А. Гонтаря [3], А. Міщенко [9] та інших.

Після проголошення незалежності України погляд на цю проблематику зазнав кардинальних змін. Сучасні автори наголошують на придушенні більшовиками усіх проявів демократії та невідповідності їхніх гасел з практичними діями. Проте питання організації місцевої влади розглядається здебільшого в контексті боротьби за владу в роки Української революції і не стало предметом окремих досліджень. У зв'язку з цим постає необхідність детального дослідження цього питання.

В основі запропонованої більшовиками системи державної влади повинні були стати виборні органи робітників і селян – ради. Проте під час першої спроби прийти до влади (грудень 1917 р. – травень 1918 р.), керуючись принципом революційної доцільності, вони не розробили відповідне законодавство.

Законодавча база, яка регламентувала утворення та діяльність місцевих органів влади, почала формуватися наприкінці 1918 р. із початком другого наступу більшовиків в Україні. Одними з перших законодавчих актів, створеного 28 листопада 1918 р., Тимчасового робітничо-селянського уряду України стали декрети від 30 листопада 1918 р., які регулювали питання утворення органів влади на місцевому рівні: "Про утворення Відділу внутрішніх справ" (з 29 січня 1919 р. – Народний комісаріат внутрішніх справ), якому доручалося загальне керівництво організацією радянської влади на місцях та "Тимчасове положення про організацію робітничо-селянської влади" [9, с.24].

Документ визначав модель місцевої влади, яка повинна була існувати до "встановлення елементарного порядку та очищення від білогвардійських контрреволюційних банд відповідних місцевостей". Органами влади у селах та в містах проголошувалися відповідно комітети бідноти (комбід) та військово-революційні комітети (ревкоми). Міські ревкоми та волосні комбід підпорядковувалися повітовим ревкомам, а ті в свою чергу – губерньським.

Сільський комбід обирався селянами "за виключенням куркулів та багатіїв-хазяїв, що мають надлишки хліба та іншого продовольства". Волосний комбід складався з представників комбідів сіл волості. В питаннях продовольчого характеру волосні комбід повинні були підкорятися рішенням вищих продовольчих органів, а в адміністративних питаннях – повітовим ревкомам. Ревкоми у свою чергу були позбавлені навіть ілюзії виборності. Їхній склад міг у будь-який момент бути змінений Відділом внутрішніх справ [10, с. 45].

Фактично комбід дублювали функції рад на сільському та волосному рівнях, а ревкоми – на міському, повітовому та губерньському. Таким чином, вони були проміжними органами влади, які повинні були представляти владу більшовиків на місцях до появи сприятливих умов для виборів рад.

У той же час, в результаті відходу від гасел, під якими більшовики прийшли в Україну, постала необхідність переконання населення в тому, що їхня влада є насправді радянською. 8 лютого 1919 року Рада народних комісарів (РНК) УСРР видала постанову "Про організацію місцевих органів радянської влади і порядок управління (тимчасове положення)". Відповідно до неї утворювалася багаторівнева система рад та їхніх з'їздів. Низовими органами влади проголошувалися сільські та міські ради. На рівні волості, повіту та губернії органами влади були волосні, повітові, губерньські з'їзди рад. Проте порядок їх формування був різним. Склад волосних з'їздів рад формувався з числа депутатів сільських рад, повітових – з делегатів волосних з'їздів і депутатів міст з населенням менше 10 тисяч чоловік, а на губерньські з'їзди рад направлялися представники повітових з'їздів та рад міст з населенням понад 10 тисяч чоловік.

У період між засіданнями та з'їздами рад різних рівнів владні функції повинні були виконувати виконавчі комітети та їхні президії [10, с. 74].

Проте в умовах збройного протистояння проголошену модель організації місцевої влади забезпечити не було можливості. З одного боку більшовики потребували прогнозованої вертикалі влади, утворення якої вільні вибори до рад ставили під сумнів. Крім того, в умовах постійних бойових дій на фронтах та масового селянського повстанського руху, організувати процес виборів часто було просто не можливо. В тих же місцевостях, де вибори до рад все ж таки було проведено, більшовикам, використовуючи різноманітні заходи, вдалося сформувати підконтрольний партії склад депутатів. Проте, зокрема, свідчить партійна приналежність делегатів III Всеукраїнського з'їзду рад (6-10 березня 1919 р.). З 1721 його учасника комуністичну партію представляло 1435 чоловік, боротьбистів – 150, боротьбистів – 100. Кількість представників інших політичних сил та безпартійних не перевищувала 100 осіб. При цьому 75% делегатів репрезентували Харківську, Катеринославську, Полтавську, Чернігівську, Київську губернії, а 8% Червону армію [15, 223-224].

На цьому з'їзді відбулося затвердження запропонованої більшовиками моделі організації влади. Проте не

всі його учасники поділяли їхні позиції. Так, вади організації місцевої влади в Україні влучно відмітив представник українських лівих есерів М.Шелонін. В запропонованому ним від фракції проєкті резолюції по доповіді голови уряду зазначалося, що "політика правлячої партії більшовиків є точною копією політики у Великої Росії, при цьому в Україні насаджуються найбільш негативні риси більшовицького режиму. Правляча партія проводить вузькопартійну централістську політику, яка зводиться до встановлення не диктатури трудящих, а диктатури над трудящими партії комуністів" [15, с. 79].

Також наголошувалося на необхідності ліквідації ревкомів, забезпечення вільних виборів до рад, розширення їхніх повноважень в господарському та культурному будівництві. Проте на з'їзді, який знаходився під контролем більшовиків, була прийнята резолюція, яка повністю схвалювала діяльність уряду. За проєкт українських лівих есерів проголосував лише 101 делегат з 1719 [15, с. 80].

Головним питанням, яке вирішувалося на з'їзді стало ухвалення Основного Закону Української Соціалістичної Радянської Республіки. Прийнята 10 березня 1919 р. Конституція визначала форму державної влади як "організацію диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і найбіднішого селянства". У статті 5 наголошувалося, що влада трудящих здійснюється через ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. Відповідно до статті 18 їхня структура на місцях складалася з сільських та міських рад, волосних, повітових і губернських з'їздів рад та обраних ними виконкомів. Визначення термінів і порядок виборів місцевих органів влади, норми представництва і принципи внутрішньої організації цих органів покладалося на Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет (ВУЦВК) (стаття 19) [7, с. 302-305].

Проте положення закріплені в конституції мали більше декларативний характер і не були втілені в життя. На початку травня 1919 р. розпочався наступ Добровольчої армії Денікіна і до кінця серпня більшовики були повністю витіснені з території України. Усі радянські органи, у якій би формі вони не існували, були ліквідовані.

Після початку контрнаступу більшовиків в жовтні 1919 р. і їхнього повернення в Україну на місцях знову почалися утворюватися надзвичайні органи влади. 11 грудня 1919 р. було утворено Всеукраїнський революційний комітет (Всеукрревком), який фактично перебрав на себе повноваження уряду [11, с. 13]. 22 грудня 1919 р. ним було видано "Тимчасове положення про організацію Радянської влади на Україні". Всеукрревком отримав право призначати у 100-верстовій прифронтовій смузі у згоді з військовими командуванням та губернськими партійними комітетами губревкоми у складі 5 членів (3 більшовиків, 1 боротьбиста і 1 боротьбиста). На практиці територіальні обмеження для утворення ревкомів не дотримувалися і вони діяли на всій підвладній більшовикам території. Губревкоми у свою чергу утворювали повітові ревкоми, а ті – волосні і сільські [11, с. 24-25]. Фактично в Україні відновлювалися органи влади, які існували наприкінці 1918 р. – на початку 1919 р.

Завершення бойових дій на більшій частині України створило передумови для ліквідації ревкомів та формування конституційних органів влади – рад. Ще 16 грудня 1919 р. радянські війська увійшли до Києва, а 7 лютого 1920 р. – до Одеси. На кінець зими більша частина України була контролювана більшовиками. У таких умовах, 16 лютого 1920 р. було ліквідовано Всеукрревком, відновлено діяльність ВУЦВК та РНК. І вже 25 лютого ВУЦВК приймає постанову про проведення виборів до місцевих рад, скликання повітових і губернських з'їздів рад та ви-

борів делегатів на IV Всеукраїнський з'їзд рад. Навесні 1920 р. відбулися вибори до міських рад Харкова, Києва, Катеринослава, Полтави, Одеси, Миколаєва, Херсона, Єлисаветграда та інших міст [3, 13].

Проте, якщо в більшості міст на зміну ревкомам прийшли ради, то на селі ситуація не зазнала відчутних змін. У сільській місцевості України, де соціальна база більшовиків була слабкою, маніпуляції з формуванням рад потрібного складу наражалися на особливо великі труднощі. Усвідомлюючи ці українські реалії, голова РНК Х. Раковський зробив ставку на утворення паралельних радам органів влади, які б дублювали їхні функції, не усуваючи їх. Ними стали комітети незаможників (комнезами).

Своє юридичне оформлення ці ідеї отримали в ухвалені ВУЦВК 9 травня 1920 р. декреті про Комітети незаможних селян (КНС), який було підтверджено рішенням IV Всеукраїнського з'їзду рад (16-20 травня 1920 р.) [11, с. 95]. Фактично новоутворені комітети були видозміненими комбідами. Єдиною їхньою суттєвою відмінністю стало розширення кола осіб, які брали участь у їхньому формуванні. Тепер до цих комітетів включалися й нові середняки, які одержали землю від держави і своєю роботою в радах доводили справу лояльності політичному режиму. Проте перевага, які і раніше, надавалася бідності.

Завданням комнезамів Х.Раковський називав здійснення радянського будівництва на селі. Зокрема, він зауважував, що там, де місцеві виконкоми "не виконують своє завдання, комітети незаможних селян мають фактично стати Виконкомом, мають фактично оволодіти владою на селі" [12, с. 11]. Таким чином, на селі більшовики продовжували робити ставку на пролетаризовані та бідніші верстви населення, що дозволяло їм тримати ситуацію під контролем.

Наприкінці 1920 р. на території України завершилися фронтальні бойові дії. 18 жовтня 1920 р. набуло чинності перемир'я, укладене в Ризі, яке ознаменувало фактичне завершення радяно-польської війни. У листопаді 1920 р. на Півдні України було завдано поразки останнім силам білогвардійців та підкорено Крим. Перехід до мирного життя та відбудова господарства зумовили необхідність пришвидшити процес формування місцевих рад.

Після ліквідації усіх супротивників, які представляли реальну загрозу владі більшовиків, існування таких революційних органів влади як ревкоми втрачало сенс і лише негативно впливало на авторитет радянської влади. Для простого населення необхідно було підтвердити "радянський" характер влади більшовиків та реалізувати на практиці гасла, з якими вони прийшли до влади.

В той же час вже побудована в державі жорстка вертикаль влади, представлена в тому числі і репресивно-каральним апаратом, могла забезпечити успішність виборчого процесу для більшовиків. Існування ж формально виборних органів місцевої влади давало б можливість стверджувати про робітничо-селянський характер державної влади.

Одночасно центральна влада потребувала на місцях органів, яким можна було б доручити вирішення питань культурного життя і відбудови зруйнованого в роки війн господарства.

Наприкінці 1920 р. більшовицький режим розпочинає реальні заходи, направлені на формування повноцінної вертикалі рад. В грудні 1920 р. VIII Всеросійський з'їзд рад приймає постанову "Про радянське будівництво", в якій наголошувалося на необхідності повсюдного утворення рад. 8 лютого 1921 р. Президія ВЦВК видала постанову "Про регулярні перевибори рад і про скликання у

встановлені терміни з'їздів рад" та "Про організацію міських рад робітничих і селянських депутатів" [3, с. 14].

Аналогічні рішення в Україні були прийняті V Всеукраїнським з'їздом рад (25 лютого – 5 березня 1921 р.). 5 березня 1921 р. було ухвалено постанову "Про радянське будівництво". В ній наголошувалося на необхідності приведення структури місцевих органів влади у відповідність до законодавства та організації виборів до рад і проведення їхніх з'їздів в установлені терміни. Встановлювалося, що рішення місцевих з'їздів рад можуть скасовуватись лише з'їздами вищого рівня, їх виконками, ВУЦВК і його Президією. Центральні відомства повинні були ліквідувати на місцях всі свої відділення та управління, непідвідомчі місцевим радам, а місцеві органи наркоматів входили до відповідних відділів губернських і повітових виконкомів або безпосередньо підпорядковувалися ним [4, с. 92].

З метою наближення рад до населення наголошувалося на необхідності залучення на засідання рад якомога більшої кількості робітників і селян та проведення їх, а також засідання виконкомів, по можливості у робітничих кварталах та на фабриках. Виконкомом доручалося вжити заходів для найширшого інформування населення про заходи радянської влади, регулярно звітувати перед виборцями.

У той же час в постанові зазначалося, що "в тих районах України, де буде складатися обстановка гострої громадянської боротьби та оборони проти контрреволюційних виступів, застосовувати в повній мірі постанови про згорнуті органи влади" [4, с. 93]. Це положення активно використовувалося в районах активізації повстанських загонів. Зокрема, у зв'язку з вторгненням на територію деяких повітів Подільської та Волинської губерній загонів армії УНР під час Другого зимового походу 10 листопада 1921 р. ВУЦВК прийняв постанову "Про ліквідацію петлюрівських банд на Правобережжі". Відповідно до неї Волинська, Подільська, Київська та Одеська губернії оголошувалися територіями на становищі, "загрозливому до бандитизму". У цих регіонах місцеві ради змінювалися тимчасовими надзвичайними органами влади – ревкома. Подібна ситуація була і в 1922 р., коли в окремих районах, де діяли залишки повстанських загонів, утворювалися ревкоми [1, с. 212].

Рішення V Всеукраїнського з'їзду рад були конкретизовані низкою документів Президії ВУЦВК. 30 березня 1921 року було прийнято постанову "Про регулярні перевибори Рад і про скликання в установлені строки з'їздів Рад", яка передбачала проводити перевибори місцевих рад – міських, сільських, селищних, волосних виконкомів, а також сільських і волосних КНС – через кожні шість місяців. З'їзди рад губерній і повітів скликати не менше двох разів на рік [14, арк. 15].

Важливим доповненням до цієї постанови були "Інструкція про права і обов'язки членів міськради" та "Інструкція про секції міських Рад", затверджені ВУЦВК 30 березня 1921 року. В першій визначались права і обов'язки члена міськради, а також передбачалась їхня відповідальність перед виборцями. Друга встановлювала перелік обов'язкових секцій та визначала їхнє завдання. Обов'язковими секціями для всіх міськрад були: продовольча, виробнича, паливна, комунального господарства, охорони здоров'я, соціального забезпечення, народної освіти, адміністративно-міліційна [14, арк. 1-4]. У такий спосіб посилювалася відповідальність та повноваження рад у вирішенні питань місцевого значення, пов'язаних в першу чергу з відбудовою господарства та культурно-освітньою роботою.

Реалізація зазначених положень розпочалася навесні 1921 р., коли відбулися вибори до рад на більший

території України. Незважаючи на ще високу активність повстанських загонів, негативне ставлення більшості селянства, більшовикам вдалося сформувати підконтрольний склад місцевих органів влади. Лише в окремих випадках до рад пройшли представники інших партій.

За результатами виборчої кампанії були внесені деякі зміни в законодавство. 8 березня 1922 року була прийнята постанова Президії ВУЦВК "Про зміни строку виборів рад, сесій ВУЦВК і про скасування деяких відділів виконкомів" [5, с. 189]. Відповідно до неї збільшувався у два рази термін діяльності рад з 6 місяців до одного року, з'їзди рад повинні були проводитись також удвічі рідше – один раз на рік. Минулі вибори показали, що апробовані більшовиками методи контролю за виборчим процесом дозволяють забезпечити необхідний склад депутатського корпусу, в результаті чого відпала необхідність в частих виборчих кампаніях.

Також дещо обмежувалися повноваження повітвиконкомів та в ще більшій мірі волосних виконкомів, до складу яких подекуди потрапляли опозиційно налаштовані до більшовиків сили. Постанова передбачала ліквідацію при повітвиконкомах відділів робітничо-селянської інспекції, раднаргоспу та юстиції. Всі відділи волвиконкомів, а також волосні економнаради скасовувались, а кількісний склад волвиконкому встановлювався в 3 чоловіки. Лише у волостях з населенням понад 25 000 чоловік губвиконкоми мали право в необхідних випадках збільшувати кількість членів до шести.

28 березня 1922 р. була видана постанова ВУЦВК "Про запровадження одноособового начала в управлінні відділами виконкомів", які передбачала ліквідацію колегій, що існували при завідуючих відділами виконкомів. Таким чином, відповідальність за загальне керівництво і напрям роботи відділу покладалася особисто на завідуючих відділами, що ще більше робило їх підконтрольними центральним органам влади [6, с. 205].

Фактично законодавчими актами 1921-1922 рр., які були покликані упорядкувати роботу місцевих органів влади, було розпочато політику, яка в радянській історіографії отримала назву "оживлення рад" [3, 14]. Відповідно до неї відбувався процес уніфікації органів місцевої влади у формі рад, що в певній мірі супроводжувався розширенням їхніх повноважень та наданням певної самостійності у вирішенні питань місцевого значення. У той же час ради усувалися від будь-якого впливу на процес вироблення державної політики. Ради перетворювалися на ще один "передавальний пас" від партії до мас. Існування формально виборних органів, які відповідно до Конституції проголошувалися основою політичної системи, повинно було створювати ілюзію народної характеру радянської влади.

Таким чином, можна зробити висновок, що політика більшовиків у сфері організації місцевої влади змінювалася відповідно до поставлених тактичних завдань і в першу чергу повинна була забезпечити непохитність їхньої влади.

Список використаних джерел

1. Бабій Б.М. Українська радянська державність в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.). – К., 1961.
2. Бюлетень 5-го Всеукраїнського з'їзду рад. – 1921. – №5. – С. 124.
3. Гонтар А.В. Городские Советы Украины. – К., Одесса, 1990.
4. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1921. – №4.
5. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1922. – Ч. 11.
6. Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1922. – Ч. 13.
7. Історія державного управління України: термінологічний словник, збірник документів і матеріалів (XII-XX ст.), схеми та інтернет-довідник / За заг. ред. Н.Р.Нижник. – К., 2004.
8. Кульчицький С. В. Історичне місце української радянської державності. – К., 2002.

9. Міщенко А.В. Утворення комісаріату внутрішніх справ та його діяльність у галузі радянського будівництва (1919) // Питання історії народів СРСР. – 1970. – Вип. 9.

10. Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (листопад 1918 – серпень 1919): Збірник документів і матеріалів. – К., 1962.

11. Радянське будівництво на Україні в роки громадянської війни (1919-1920): Збірник документів і матеріалів. – К., 1957.

12. Раковский Х. Отчет Рабоче-Крестьянского Правительства Украины IV Всеукраинскому съезду советов. – Х., 1923.

13. Українська РСР. V Всеукраїнський з'їзд Рад. Збірник резолюцій і постанов. – Х., 1922.

14. Резолюції по доповідях ВУЦВК V скликання (копії). Положення, проекти про губернські з'їзди Рад, центральні установи та комісії, Циркуляри ВУЦВК губвиконкомом з питань їх діяльності. Огляд роботи ВУЦВК V скликання з 3 березня по 5 квітня 1921 року. – ЦДАВО, ф.1., оп. 2., спр. 34.

15. III Всеукраїнський з'їзд рад УСРР. Стенографічний звіт. – Х., 1923.

Надійшла до редколегії 14.04.14

В. Бурда, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ МЕСТНЫХ ОРГАНОВ ВЛАСТИ В УССР (1919-1922 ГГ.): ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются разработанные большевиками законодательные акты, которые регламентировали создание и функционирование местных органов власти на протяжении 1919-1922 гг.

Ключевые слова: УССР, большевики, ревкомы, комбеды, советы.

V. Burda, Graduate Stud.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE FORMATION OF LOCAL AUTHORITIES IN THE UKRAINIAN SSR (1919-1922): THE LEGISLATIVE ASPECT

The article deals with the Bolsheviks legislative acts, which regulated the formation and functioning of local authorities during 1919-1922 years.

Key words: Ukrainian SSR, the Bolsheviks, the Revolutionary committees, The Committees of Poor Peasants, the Soviets.

УДК 94(73+(470+571):327"2001/2008"

С. Гвоздков, асп.,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ В АМЕРИКАНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ (2001-2008 РР.)

Стаття присвячена проблемі конкретної взаємодії США та Росії в сфері безпеки на теренах СНД в 2001-2008 рр. Автор проаналізував напрями співробітництва і сфери конкуренції між Москвою і Вашингтоном та з'ясував характер їх відносин у безпековому аспекті.

Ключові слова: американсько-російські відносини, пострадянський простір, безпека, антитерористична співпраця.

Дослідження американсько-російських відносин є надзвичайно актуальним в умовах високої геополітичної конкурентності на пострадянському просторі, а тому привертає увагу багатьох науковців. Значний внесок у дослідження ситуації в сфері безпеки в регіоні нових незалежних держав зробив український професор Григорій Перепелиця, який у своїх працях торкається цілої низки аспектів взаємодії Сполучених Штатів та Росії. З геополітичної точки зору політику Вашингтона в сфері безпеки на пострадянському просторі проаналізували українські дослідники Юрій Макар та Сергій Федуняк. Інтереси США на теренах Співдружності Незалежних Держав, в тому числі і у сфері безпеки, дослідила у своїх роботах професор Ірина Дудко. Серед російських науковців, які займалися дослідженням означеної проблеми, варто відзначити Олексія Богатурова, Володимира Батюка, Тетяну Шаклеїну. При цьому в історіографії, як правило, аналізується загальний спектр безпекових відносин США та Росії, в той час як їх специфіка на пострадянському просторі залишається нерозкритою.

Метою цієї статті є аналіз характеру взаємовідносин Росії і США в сфері безпеки на пострадянському просторі й чинників їх формування. Хронологічні межі дослідження охоплюють період від терактів у США 11 вересня 2001 р. до початку грузинсько-російської війни 8 серпня 2008 р., що відповідає хронологічній періодизації американсько-російських відносин.

Упродовж усієї історії відносин Росії і США з 1991 року питання безпеки було основною сферою співробітництва між цими державами, що було обумовлене як володінням найбільшими ядерними потенціалами,

потужними арміями, важливим геостратегічним положенням, так і історичною традицією такої взаємодії в роки "холодної війни". Якщо в 90-х роках російсько-американські відносини у сфері безпеки були зосереджені переважно на скороченні стратегічних ядерних озброєнь і вивезенні їх з території колишніх радянських республік до Росії, то XXI ст. поставило в першу чергу на порядок денний співпрацю в галузі протидії міжнародному тероризму.

Добре відомо, що теракти 11 вересня 2001 р. стали поворотним моментом в російсько-американських відносинах, адже загроза міжнародного тероризму стала фактором співпадіння інтересу для Вашингтона і Москви.

11 вересня президент РФ Володимир Путін виступив з телезверненням, у якому закликав міжнародне співтовариство об'єднати зусилля для боротьби з тероризмом. 24 вересня Путін запропонував конкретну допомогу США у здійсненні операції в Афганістані: 1. Допомога розвідданими про інфраструктуру, місця перебування терористів і баз підготовки бойовиків; 2. Надання повітряного простору РФ для прольоту літаків з гуманітарними вантажами; 3. Узгодження позицій з центральнаазієськими державами щодо можливості надання своїх аеродромів для операції; 4. Готовність Росії взяти участь у міжнародних операціях пошуково-рятувального характеру; 5. Розширення російської співпраці з міжнародно визнаним урядом Афганістану і надання йому допомоги у формі поставок озброєнь і бойової техніки [7]. Це рішення для Росії було нелегким, адже наявність американських баз в Центральній Азії означала посилення там впливу Вашингтону і руйнацію